

Boldog békeid?k alulnézetb?l – A tabáni kocsisortól a Maison Fridáig

2010 június 23. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

• [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Miért érdekes egy irodalomtörténész számára a nagyvárosi prostitúció kialakulása és szervez?dése, a m?gonddal létrehozott, máig utánozhatatlan középületek, villák, bérpaloták, munkáskolóniák, sugárutak árnyékában nem is oly

nagyon rejt?z? nyilvánosházak, bordélyok világa?

Császtvay Tündét mindig is foglalkoztatták a merész témák és azok sablonoktól mentes megközelítése – nemrégiben könyvet jelentetett meg a XIX–XX. század fordulójának „éjjeli lepkéir?l”.

Izgalmas, elegáns kiállítású albumot jelentetett meg Éjjeli lepkevadászat – Bordélyvilág a történeti Magyarországon címmel az Osiris Kiadónál. Az 1800-as évek közepét?l a XX. század els? harmadáig mutatja be a pénzért vásárolható szerelem történetét. Honnan jött az ötlet, hogy épp ezzel a témával foglalkozzon?

– Azt reméltem, hogy e korszak más szempontból való megközelítésével újat tudok mondani a történeti Magyarország s benne Budapest emberi és társadalmi viszonyairól. El?z?leg a XIX. század második felében kialakuló f?városi rend?rség történetével foglalkoztam. Az els? rend?rkapitány, Thaisz Elek hírhedt volt korrupszágáról. Otthonosan mozgott az alvilág köreiben, a szórakoztatóiparban és más szubkultúrákban. Ugyanakkor az akkori miniszterelnöknek, Tisza Kálmánnak „kiszolgáló” embereként segített a szociális mozgalmak leverésében, vagy 1880 körül támogatta az antiszemita törekvéseket. És ? volt az is, aki 1867-ben Pest város tanácsának döntése alapján a prostitúciós ipart megszervezte.

Több ezer idevágó nyomtatványt, sajtóterméket néztem át, és több mint harminc közintézményben és számos magángy?jteményben kutattam az album anyagához.

– Milyen levéltári iratokat tanulmányozott?

– A rendelkezéseket, amelyek az említett tevékenységgel összefüggenek, rend?rségi anyagokat, b?nügyi, egészségügyi statisztikákat. Igaz, az id?k folyamán ezeket az iratokat többször selejtezték. A fennmaradt dokumentációból viszont megdöbben? kép rajzolódik ki arról, hogy a dualizmus idején, 1867–1918 között a tömeges prostitúció igen súlyos közegészségügyi, b?nügyi gondokat okozott, s ez a városi élet számos területére kihatott.

– Hogy alakult ki ez az iparág?

– A hatalmas építkezésekhez fiatal férfiak kellettek, akik az akkori Magyarország területeir?l, többnyire család nélkül érkeztek. Az 1860-as évek végét?l kialakuló hálózat részben az ? szexuális igényeik kiszolgálására szervez?dik. Ugyanakkor egy másik társadalmi réteg, a polgárság életének is megt?rt részévé válik. A kor szokásrendjének megfelel?en számos frigy érdekb?l jött létre. A lányos házaknál megkövetelték például, hogy a férjjelölt a családalapításhoz bizonyos összeggel, kaucióval rendelkezzen. Ennek összegy?jtése id?be tellett, a házasságkötésre olykor éveket kellett várniuk a pároknak. A legényembernek ez alatt az id?szak alatt is voltak szexuális igényei, senki nem r?tta meg a jövend?belit, ha a nyilvánosházakat látogatta.

– A kötetben szerepl? némely humoros írásból, kétértelm? strófából, karikatúrából az látszik, hogy az említett szokást a kés?bbiekben, a látszólag szigorúan szabályozott házasságban is megtartották.

– Igen, volt egy hallgatolagos megegyezés a felek között. Ha a n?k érdekb?l mentek férjhez, azért, ha a kor kívánalmainak megfelel?en sok gyereket szültek, akkor azért. Olykor kényelemb?l, esetleg mert nem volt kedvükre, hogy uruk minden „szeszélyét” kielégítsék. A XIX. század végéhez közeledvén az addigi prűdériához képest komoly változás történt a szexualitás ábrázolásában és megélésében. A testiség, a nemiség bemutatása nem csupán a m?vészeket izgatta, hanem az átlagembereket is. Az erotika, az izgalom ott vibrált a nagyvárosok leveg?jében, legyen szó Párizsról, Londonról vagy Budapestr?l.

– Az albumban a kósza kéjn? nyilvántartási lapja s más érdekes dokumentumok éppúgy helyet kaptak, mint a sok mindent megmutató rajzok, karikatúrák, fotók és egyéb ábrázolások. Mi volt a célja az utóbbiakkal?

– Az említett illusztrációk hozzátartoznak ehhez a világhoz. Olykor humorosak, máskor a korra jellemz? szituációkra, típusokra, erkölcsre, képmutatásra vagy épp gátlástalanságra utalnak. A válogatásnál gyomorforgató képekkel is találkoztam, különösen, amikor az érdekl?dés tárgyai kisgyerekek voltak. Tévedés azt hinni, hogy a pedofília és a különböz? nemi aberrációk akkor nem léteztek. Érdekes viszont, hogy a homoszexualitást sehol sem ábrázolták, nyilván a férfitársadalom „cenzúrája” miatt. Bár ebben közrejátszhatott az is, hogy az egyéb nemi tévelygésekt?l eltér?en ezt börtönnel büntették.

– Miként lehetett ezekhez a nyomtatványokhoz hozzájutni akkoriban?

– Pult alól. Komoly nemzetközi üzleti rendszer épült rá. A témának számos olyan néz?pontja van, amellyel a XXI. században is találkozunk. A lelki sivárság, az élvezetek hajszolása, a nagyvárosi eltömegesedés, a nyomorból fakadó kiszolgáltatottság. Sokatmondó, ahogyan neves költ?ink és íróink mindezt prózában és versben visszaadták.

– Ha már itt tartunk, egy klasszikusunktól, Jókai Mórtól is közölnek verset, amely obszcénnek is nevezhet?. Eredeti kéziratról van szó?

– Igen, eredetir?l. Az ? javításaival és illusztrációjával. A történet sem mindennapi. Az Országos Széchényi Könyvtárban volt egy öreg páncélszekrény, amelyben még a szocializmus alatt zárolt anyagokat tartották. Amikor ki tudták nyitni, egy Reviczky-kézirat mellett megtaláltuk a szóban forgó Jókai-verset. A kuriozitása miatt gondoltunk arra, hogy érdemes közölni, bízván abban, hogy ez még az „alsó regiszter”, amelyet elbír az olvasó.

– Honnan került el? ennyi pikáns, csalogató illusztráció?

– Engem is meglepett az akt- és szexfotók mennyisége és változatossága, amelyeket katalógusokba rendeztek. A képeket megszámozták, így lehetett a megfelel? típust kiválasztani. Az els? ilyen modellek francia, angol, német hölgyek voltak. Kés?bb már b?ven volt az akkori Magyarország területét?l is kínálat.

– Egy helyütt azt írja, hogy 1867-ben Budapest már mindent tudott a bordélyházakról. Kigondolta a szexipar helyszíneit, szerepl?it. Milyen konkrét el?zmények vezettek az államilag ellen?rzött bordélyok rendszeréig?

– A f?városi lakosság rohamos növekedése hozta. Érzékeltetésül: 1870-ben ez a szám 280 349, húsz évvel kés?bb már 506 384. A kialakuló sugárutak és káprázatos paloták, közintézmények árnyékában ott voltak a nyomorgók, a névtelen szerencsét próbálók tömegei, ráadásul nem volt lakcímnnyilvántartás sem. Mindehhez adódott az alkoholizmus, a b?nözés és a prostitúció. A „kocsisor” akkor is létezett, csak épp a Gellérthegy alján és a Tabánban.

– Kaotikus állapotok lehettek, hisz még a rendelet megalkotása után, 1879-ben is arról írnak a Népszavában, hogy e fert?ben úgy elsúlyyodhat a város, mint Szodoma és Gomora.

– Pedig ekkor már er?sen szabályozták a bordélyok tulajdonosainak adóját, jogait, kötelezettségeit. A ház besorolásától függ?en a szexuális szolgáltatások árát, illetve azt is, hogy ebb?l mennyi jut az alkalmazottnak. Hogy melyik n? „alkalmas” a munkára, az a városok rend?rkapitányának személyes elbírálásán múlt, ? írta alá az engedélyt az 1890-es évekig. Ezt hívták bárcának. Aki megkapta, annak négynaponként orvosi vizsgálatnak kellett alávetnie magát. Szerencséje volt, ha valahol gyógyítani tudták.

– Döbbsenten olvastam, hogy az 1880-as években a f?város minden harmadik-negyedik lakosa valamilyen nemi eredet? betegségben szenvedett. 1889-ben kilencszáz f?városi bordélyos és utcai kéjn?b?l száz nemi betegséggel került kórházba.

– És ez csak az a réteg, amelyr?l tudtak! A nemi betegségek?l rengeteg fizikai és idegrendszeri ártalom fakadt. A szifilisz?l, amelyet ekkor még nem tudtak gyógyítani, többek között a szellemi leépülés és az elmebaj. E speciális betegségek kezelésére nem volt felkészülve az orvostudomány, s nem volt az ellátáshoz megfelelő kórházi háttér. Nem szólva arról, hogy n?gyógyászat sem létezett külön szakterületként. Az orvosi ellen?rzés persze a bordélyok férfi látogatóira nem vonatkozott. Az utcán lév?k alkalmi partnerei szintén szélesítették a fert?z?ttek körét. Így váltak az úgynevezett venerikus betegségek komoly népegészségügyi problémává.

– Kik vállalkoztak a bordélyházak vezetésére?

– Ráleltem olyan dokumentumra is, amelyben egy 1848-as veterán honvéd adott be ilyen folyamodványt. De inkább n?k kérték az engedélyeket, megélhetési gondokra hivatkozva. A társadalmi megítélés szempontjából lenézett és kiközösített foglalkozásnak számított. Kissé más elbírálás alá estek a „fels? tízet” kiszolgáló luxusbordélyok tulajdonosai.

– Igen mutatós tervrajzot is látni a könyvben, mégpedig a soproni levéltárból. Hogyan illeszkedtek ezek a

m?intézmények a város hétköznapi életébe?

– Az elegáns soproni bordélyházat a város szerette volna felépíteni, végül az els? világháború kitörése miatt letettek err?l. Egyébként a vidéki városokban ezeknek az épületeknek a kialakításánál gondosan ügyeltek arra, hogy a különböz? társadalmi körökhöz tartozó látogatók elkerülhessék egymást. Ezt részben a tájolóssal, részben a külön be- és kijáratokkal oldották meg. Minden kategóriának megvolt a maga közönsége. Budapesten a Kürt utcai „krajcárosnak” éppúgy, mint a Magyar utcai szalonnak, a Maison Fridának. Az utóbbit a kor magas rangú politikusai, neves írói, m?vészei látogatták. E helyszín nevezetessége a népszerű kurtizán, Schumayer Pilisi Róza, akinek sikerült kiemelkednie a névtelenek közül. Többek között azzal, hogy önéletrajzi ihletés? novellákat írt irodalmi lapokba. Jó kapcsolatot ápoló Krúdy Gyulával, és szerelmese volt a kor egyik közéleti személyisége, Pekár Gyula, aki miatt megpróbált pisztollyal véget vetni az életének.

– A névtelenek?l tudunk-e valamit? Az ? útjuk hogyan vezetett a nyilvánosházakig?

– Szép számban akadtak élelmes emberek, akik jól megéltek abból, hogy járták a vidéket, és pesti munkára toborozták a férfiakat és a n?ket. A sokgyerekes, nélkülöz? családok szinte küldték a lányait: egy éhes szájjal kevesebb. Voltak, akik felszálltak a vonatra, hogy cselédnek álljanak. A n?k szempontjából ez is nagy felvev?piac, hisz ekkoriban száz városi úrin?re hetvenkét cseléd jutott. Igaz, nem minden Pestre induló lányka érkezett meg az eredeti célhoz. Hisz a pályaudvaron a bordélyosok közvetít?i is ott lebzseltek. Kosztot, szállást ígértek, amelyet le lehet dolgozni. Máig használatos módszer. Szokás volt az is, hogy a falusi lányok minden Szent István-ünnepen felutaztak Pestre, megnézni a „csodát”. A nyüzsgés, a város vonzása olyan nagy, hogy sokan itt maradtak közülük.

– Budapestet a leánykereskedelem egyik jelent?s központjaként, elosztóhelyként említi. Ez az üzletág hogyan alakult ki?

– A vasúti közlekedés kiterjedésével a n?k mozgása is egyszer?bb lett a Monarchia területén, és kiváló lehet?séget teremtett az emberkereskedelem számára. A katonaságnak pedig szüksége volt erre a szolgáltatásra. A XIX. század végét?l, az els?, majd a második balkáni háború idején, 1912-ben és 1913-ban már „szervezetten” utaztatják a n?ket. Gyorsan híre megy, hogy a magyar lányok szépek, kedvesek. Kapósak lesznek, és indítják ?ket nemcsak a Balkánra, hanem Törökországba, majd Oroszországba és nyugat felé is.

– Mit lehet tudni arról, hogy a „m?intézményekben” meddig voltak használhatók a n?k?

– A bordély ugyan a fels? szintje ennek az iparágak, de azért rabszolgaság. A „lányok” például nem mozoghattak szabadon. Igaz, a szállásuk, ételük, orvosi ellátásuk nagyobb biztonságot jelentett, mint ami az utcán dolgozó társaiknak jutott. A rend?rségt?l való függés el?nyökkel is járt: a kuncsaftok és a bordélyosok bántalmazásaitól is megvédték ?ket. Érdekes az is, hogy ha valaki szabadulni akart, és a hatóságokhoz fordult, kérését komolyan vették. El?fordult, hogy egy balkáni bordélyból kicsempészett levél nyomán évekig nyomoztak, míg a lányt hazavitték a szüleikhez.

– Tudunk-e valamit az utak végállomásáról, az egyéni sorsokról? Mi lett velük, ha betegek lettek, elhasználódtak, id? el?tt megöregedtek?

– Sokan közülük írástudatlanok voltak, ilyesformán kevés személyes adat maradt fenn. Akiknek a sorsát követni lehet, a legelső réteg, amelynek tagjairól b?nügyi akta készült. Ebben részletesen kikérdezik ?ket, mesélnek az életükr?l. Lehet, hogy sok szépítéssel, de az például ismétl?dik, hogy „valaki” felhozta ?ket Pestre. Mások elmondják, hogy izgalmasnak találják ezt az életet, meg szeretik a szép ruhát. Csak töredéküknek sikerült férjhez menni, más munkát találni. Maradtak a betegségek, a korai halál, a csavargás és a toloncház, a törvénytelen gyermekekt?l zsúfolt árvaházak.

– Valamit nem értek. A kötetben azt írja, hogy a szóban forgó id?szakban az említett rendszer szinte családiasnak számított.

– Ahhoz képest használom e jelz?t, ami kés?bb következett. A vesztes els? világháború alatti és utáni z?rzavarban és elszegényedésben már egy darab kenyérért eladta magát az özvegyasszony, a családanya, a postáskisasszony. És 1927-ben, amikor a bordélyházak állami ellen?rzése megsz?nik, e tekintetben a szakmát alkalom-, illetve életmódszer?en gyakorló n?k számára sokkal durvább id?szak kezd?dött. Ett?l kezdve modern ipari módszerekkel zsákmányolták ki ?ket.

mno.hu/Kormos Valéria

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD A trianoni gyaláizról tabumentesen

„Egy film amelyet minden magyarnak látnia kell”

Ajánló